

Tweede voortgangsrapportage Passend onderwijs

November 2008

Passend onderwijs

Voor u ligt de tweede voortgangsrapportage Passend onderwijs. Deze notitie is het vervolg op de eerste voortgangsrapportage Passend onderwijs die u in juni jl. heeft ontvangen (kamerstukken II, 2007/ 2008, 31487, nr. 1). In deze notitie wordt u geïnformeerd over:

1. De vorming van de regionale netwerken
2. Versterking positie leraren en ouders
3. Bekostiging
4. Wachtlijsten en thuiszitters
5. Afstemming met de zorg

1. Vorming regionale netwerken

1.1. Startsubsidie en veldinitiatieven

In de eerste voortgangsrapportage heb ik u geïnformeerd over de regeling op basis waarvan regionale netwerken een startsubsidie of een subsidie voor een veldinitiatief kunnen aanvragen. In de eerder genoemde veldrapportage die bij deze notitie is gevoegd (bijlage 3), kunt u lezen dat inmiddels meer dan veertig regio's een aanvraag voor een startsubsidie hebben aangevraagd en welke dat zijn. Dit is meer dan de dertig aanvragen die werden voorzien in het Invoeringsplan Passend onderwijs. Ook kunt u in de rapportage lezen welke negen regio's, één minder dan voorzien een aanvraag voor een veldinitiatief hebben ingediend.

De uitvoering van de regelingen door CFI heeft de afgelopen periode geleid tot ergernis in het veld. Veel verwarring is ontstaan door de ontvangstbevestigingen en de verzoeken om informatie. Dat is heel vervelend want wij willen immers graag dat de regio's aan de slag gaan met Passend onderwijs! Inmiddels is een aantal verbeteringen in de uitvoering gerealiseerd. De verwachting is dan ook dat de uitvoering de komende periode verbetert.

Nulmeting

Met de eerste voortgangsrapportage Passend onderwijs, heb ik u de resultaten van de nulmeting Passend onderwijs gestuurd. Van twee regio's ontbraken de resultaten omdat de gegevens uit die regio's te laat waren aangeleverd om nog verwerkt te worden. In het notaoverleg op 23 juni jl. heb ik u toegezegd alsnog te informeren over de stand van zaken in de regio's waarvan de informatie niet is opgenomen in de nulmeting. Het gaat om de regio's Apeldoorn en Ede/Barneveld. De eerst genoemde regio is al volop bezig met Passend onderwijs, en, zoals u in de eerder genoemde veldrapportage kunt lezen, heeft deze regio ook een veldinitiatief aangevraagd. Ook in Ede/Barneveld is Passend onderwijs opgepakt. Op 9 december wordt een intentieverklaring getekend, welke de basis vormt voor de aanvraag van een startsubsidie.

Op dit moment vinden de voorbereidingen plaats voor de zogenaamde één-meting. Dit onderzoek, dat begin 2009 wordt uitgevoerd, brengt de ontwikkelingen in het afgelopen jaar in beeld.

1.2. Experimenten

Eemland

Van de regio Eemland is een verzoek voor het inrichten van een experiment ontvangen. Zoals in de brief waar deze notitie bij is gevoegd al staat, kost het proces om tot een experiment te komen veel tijd. Zowel vanuit de regio die te maken heeft met maar liefst bijna 50 besturen, maar ook vanuit het departement. Dit komt onder meer door de complexiteit van het huidige regelkader en de toepassing van de Experimentenwet. Het bevestigt voor mij wel de noodzaak van Passend onderwijs.

Vereenvoudiging van de regelgeving rondom zorgleerlingen is absoluut noodzakelijk! Met Eemland werken we stap voor stap aan de experimenteerbeschikking. Ook omdat zij de eerste zijn, kost het meer tijd dan we met zijn allen hadden gehoopt en gewild. Deze week heb ik zelf gesproken in Eemland met de vertegenwoordigers van Passend onderwijs en ik heb er vertrouwen in dat we de komende periode tot een experiment kunnen komen.

Gewoon Anders Almere

Al diverse malen is het experiment Gewoon Anders, dat in 1998 van start is gegaan, genoemd als voorbeeld voor Passend onderwijs. De ontwikkelingen binnen het experiment in de afgelopen 10 jaar vormen hiervoor de basis. Maar ook in Almere blijkt de stap naar een experiment Passend onderwijs groot. In afwachting op een dergelijk experiment is daarom het lopende experiment Gewoon Anders per 1 augustus jl. verlengd. Het streven was destijds dat alle leerlingen in Almere, ongeacht hun handicap/ stoornis regulier onderwijs zouden kunnen volgen. Zoals in de brief is aangegeven, heeft dit geleid tot een aantal waardevolle resultaten. Een voorbeeld hiervan is het model 'groep in school' waarbij geïndiceerde leerlingen het onderwijs volgen in een aparte klas binnen een reguliere school, maar waar mogelijk deelnemen aan het reguliere onderwijsprogramma. Dit model wordt de komende tijd ook geïntroduceerd in het voortgezet onderwijs.

Echter, een ander resultaat van het experiment is dat het niet haalbaar is gebleken om alle leerlingen te plaatsen in het regulier onderwijs. Soms omdat dat de wens van de ouders is en soms omdat de problematiek van de leerling zo ernstig is dat plaatsing in het regulier onderwijs niet haalbaar is.

Daarom ben ik met Almere in overleg over de inrichting van een (experimentele) clusteroverstijgende voorziening voor speciaal onderwijs met ingang van het nieuwe schooljaar. Ook ben ik nog in overleg met Almere over de start van een experiment Passend onderwijs.

Aan de basis van de gesprekken over een experiment Passend onderwijs in Almere staat een aantal evaluaties. Het betreft onder meer het inspectieonderzoek dat bij deze notitie is gevoegd (bijlage 5). Net als breder in het land, is de inspectie ook kritisch over het onderwijs aan geïndiceerde leerlingen in het regulier onderwijs. Ook voor Almere is het dan ook van belang om komende periode een kwaliteitsslag te maken.

1.3. Stimuleringsregeling

In antwoord op de motie van mevrouw Kranenveld c.s. is in oktober de Stimuleringsregeling Passend onderwijs gepubliceerd. Conform het verzoek in de motie is het doel van deze subsidieregeling het stimuleren van waardevolle - vaak meer onderwijsinhoudelijke - initiatieven op kleinere schaal, die bijdragen aan de ontwikkeling van Passend onderwijs. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om initiatieven die passen binnen de huidige wetgeving gericht op het uitbreiden van het onderwijscontinuüm en/of het

onderwijszorgaanbod. Ook initiatieven gericht op het vergroten van de leraren- en/ of ouder- en/of leerling-betrokkenheid kunnen in aanmerking komen voor subsidie. Uitgangspunt is verder dat verschillende partners binnen het onderwijs of onderwijs en (jeugd)zorg in de regio bij het initiatief zijn betrokken. De omvang van de subsidie bedraagt € 20.000 per initiatief. Om nog in 2008 in aanmerking te komen voor subsidie, dienden aanvragen uiterlijk op 12 november jl. te zijn ingediend. De ruim vijftig aanvragen zijn inmiddels beoordeeld en veertien initiatieven ontvangen dit jaar nog subsidie. Voor een deel van de aanvragen geldt dat deze in 2009 alsnog voor een subsidie in aanmerking kan komen. Voor een ander deel geldt dat deze niet voldoen aan de voorwaarden zoals die in de regeling zijn gesteld.

In de genoemde motie verzoekt u ook om 'kleine' experimenten toe te staan. Voor de uitvoering van dat onderdeel van de motie wordt een beleidsregel opgesteld. Op basis hiervan kunnen vanaf begin 2009 onderwijskundige experimenten worden aangevraagd. Net als bij de stimuleringsregeling gaat het om initiatieven op kleinere schaal, die bijdragen aan de ontwikkeling van Passend onderwijs. Voorbeelden waar aan kan worden gedacht zijn clusteroverstijgend (voortgezet) speciaal onderwijs of meer flexibiliteit in de inzet van middelen voor ambulante begeleiding (conform advies van de ECPO, zie paragraaf 3.1)

1.4. Flankerend beleid

Net als de uitwerking van Passend onderwijs, geldt ook voor de activiteiten om het veld te stimuleren en te faciliteren bij de uitwerking, dat deze van onderop, op basis van vragen uit het veld is vormgegeven. Zo is uit de nul-meting gebleken dat het onderwijsveld behoefte heeft aan een informatie-/helpdesk en aan een gesprekspartner bij het ontwikkelingsproces. Aan beide verzoeken is na de zomer gehoor gegeven. Het 'infopunt Passend onderwijs' is vanaf dat moment operationeel en wordt veel benaderd. Verder zijn er tien gesprekspartners aangesteld die op aanvraag beschikbaar zijn. Zij kunnen regio's informeren over ontwikkelingen in andere regio's en helpen bij de vormgeving van gezamenlijke ambities. Ook is er tegemoet gekomen aan de vraag om regionale conferenties. Dit najaar zijn er 7 conferenties georganiseerd en ook komend jaar wordt een aantal conferenties georganiseerd.

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van Passend onderwijs in de regio is, in overleg met het veld een zelf-evaluatiekader (zek) ontwikkeld. Begin 2009 wordt dit kader in een aantal pilots getest. Daarna komt het instrument beschikbaar voor de regio's. Tot slot kan ik u melden dat de website (www.passendonderwijs.nl) onlangs is vernieuwd. Op basis van de resultaten van de, onder paragraaf 1.1 aangekondigde één-meting zal worden bezien of de activiteiten om het veld te stimuleren en te faciliteren aanpassing behoeft.

1.5. Positie cluster 1 en 2

Cluster 1.

Naar de achtergronden van de groei van het aantal leerlingen in cluster 1, waarover in de eerste voortgangsrapportage Passend onderwijs is gerapporteerd, is onderzoek gedaan door het SCO-Kohnstam instituut. Uit de eerste resultaten van het onderzoek blijkt dat de groei niet geheel is toe te

schrijven aan een verruiming van de toelatingscriteria die door de instellingen worden gebruikt. In vervolg op het eerste onderzoek wordt de groei nog in een breder perspectief gezien. Intussen wordt met cluster 1 gesproken over de aanpassing van de financiering. Aan cluster 1 is, zoals aangekondigd in de eerste voortgangsrapportage voor het schooljaar 2008/ 2009 aanvullende bekostiging toegekend voor de groei. Het gaat om een bedrag van € 250.000.

Cluster 2

Medio dit jaar heb ik u bericht dat vanuit het onderwijs aan leerlingen met een auditieve en/of communicatieve handicap (cluster 2) door de clustervereniging Siméa een voorstel is ingediend om tot een budgetfinanciering te komen naar analogie met de financieringswijze bij cluster 1. De scholen in cluster 2 zijn van mening dat budgetfinanciering de mogelijkheid biedt om de kwaliteit en de dienstverlening verder te ontwikkelen. Per regio wil men flexibele, zichtbare en herkenbare mogelijkheden en kwaliteit realiseren voor leerlingen met een cluster 2 indicatie.

De afgelopen maanden zijn gebruikt om dit voorstel samen met Siméa nader uit te werken. Dit overleg is voortvarend en constructief verlopen. In de uitwerking staan bundeling van krachten in cluster 2 centraal, teneinde de borging, uitwisseling en ontwikkeling van de kwaliteit en expertise in het onderwijs mogelijk te maken. Inmiddels kunnen we een volgende stap zetten en de verwachting is dat we in de eerste helft van 2009 een concreet voorstel budgetfinanciering cluster 2 kunnen presenteren.

1.6. ECPO

De Evaluatie- en adviescommissie Passend onderwijs (ECPO) is formeel ingesteld bij Besluit van 18 augustus 2008 (Staatsblad 369). Zoals al eerder gemeld, heeft de commissie tot taak de uitwerking van Passend onderwijs in de regionale netwerken te evalueren, onderzoek te doen naar de inrichting van Passend onderwijs en te adviseren over de invoering van Passend onderwijs. De commissie wordt voorgezeten door mevrouw Lambrechts. Inmiddels heeft de ECPO haar werkplan vastgesteld voor de duur van de instellingstermijn, 2008 – 2011. Conform mijn toezegging in het notaoverleg in juni jl., is het plan bij deze brief gevoegd (bijlage 6). Ook heb ik het eerste advies ontvangen. Het betreft een advies over de preventieve ambulante begeleiding. Later in deze notitie kom ik daar nog op terug.

2. Versterking van de positie van leraren en ouders

2.1. Versterking positie leraren

Professionalisering en versterking van de leraren zijn belangrijke voorwaarden voor het realiseren van Passend onderwijs. Net als bij de uitwerking van Passend onderwijs en de vorming van regionale netwerken, geldt ook voor de professionalisering van leraren dat dit regionaal, van onderop wordt vormgegeven. Dit biedt de regio's de mogelijkheid om een arrangement te kiezen dat past bij de regionale situatie en ambitie. Wel wordt een aantal activiteiten landelijk gecoördineerd. De WEC-Raad heeft een inventarisatie uitgevoerd onder de scholen. Op basis daarvan is in overleg met gezamenlijke scholingsinstituten voor speciaal onderwijs, verenigd in het WOSO en de WEC-Raad een werkgroep ingericht met deskundigen uit het veld en deskundigen vanuit het WOSO, teneinde een opzet te

maken voor 'passende scholing in het kader van passend onderwijs'. Belangrijke onderwerpen hierbij zijn: het oplossen van handelingsverlegenheid, specifieke doelgroepen (leerlingen met gedragproblematiek of autisme; laagfunctionerende kinderen; arbeidstoeleiding/arbeidsintegratie), werken op basis van 'uitstroomprofielen', flexibilisering van de ambulante begeleiding, het leren werken binnen allerlei nieuwe 'tussenvoorzieningen, etc.

Ook kunnen regio's inmiddels een beroep doen op een zogenaamd 'leerlandschap' op basis waarvan de scholingsvraag in de regio kan worden geconcretiseerd. Op basis daarvan kan dan vervolgens een passend scholingstraject worden georganiseerd vanuit het WOSO. Daarbij wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van reeds beschikbare materialen.

In de eerste voortgangsrapportage Passend onderwijs heb ik u geïnformeerd over het activiteitenprogramma leraren. De belangrijkste thema's hierin zijn:

- Een dekkend netwerk van professionalisering van het personeel.
- Betrekken van personeel bij Passend onderwijs
- Ondersteunen van leraren in hun dagelijks werk
- Ondersteunen van leraren bij het behartigen van hun belangen

De activiteiten op basis van dit plan zijn van start gegaan. Zo hebben al 400 scholen meegedaan aan 'er staat een kind op de gang'. Dit is een spel waarmee de zorgbreedte van een school wordt bepaald. Op basis van de resultaten van dit spel kan een scholingsagenda voor de betrokken leraren worden opgesteld. Ook voor leraren in het voortgezet onderwijs is inmiddels een spel ontwikkeld gericht op zorgleerlingen in de klas. Verder zijn draaiboeken voor het organiseren van lerarendagen ontwikkeld, is een WMS-krant verschenen over de inzet van zorgmiddelen en hebben de opleidingen een plan ingediend om de doelstellingen van Passend onderwijs te verankeren in de initiële opleidingen.

2.2. Versterking positie ouders

Versterking van de positie van ouders is cruciaal binnen de uitwerking van Passend onderwijs. In de eerste voortgangsrapportage is aangekondigd dat door Oberon onderzoek gedaan zou worden naar de opvattingen van ouders over de rol, de positie en de verantwoordelijkheid van ouders binnen het regionaal netwerk. In het kader van dit onderzoek is onder meer een enquête gehouden, waarop 252 ouders die zelf te maken hebben gehad met een zoektocht naar Passend onderwijs en/of hier een duidelijke mening over hebben gereageerd. De uitkomsten uit het onderzoek worden nog nader uitgewerkt en geconcretiseerd. Enkele eerste resultaten uit de conceptrapportage staan hieronder weergegeven.

Individuele ouderondersteuning

Wanneer ouders worden gevraagd naar de 'ideale individuele ouderondersteuning' dan refereren zij aan kenmerken zoals het kind centraal, maatwerk, deskundigheid van de ondersteuner, één aanspreekpunt, snel bereikbaar, klant- en vraaggerichtheid. Op dit moment is de individuele ouderondersteuning op veel verschillende manieren geregeld. De plaats waar ouders ondersteuning

zoeken, hangt af van het soort vraag dat ze hebben. Grofweg zijn drie groepen ouders te onderscheiden: ouders die alleen informatie nodig hebben, en vervolgens zelf de juiste onderwijsvorm vinden; ouders die enige ondersteuning nodig hebben bij het vinden van de juiste onderwijsvorm en ouders die intensieve begeleiding nodig hebben van een onafhankelijke ondersteuner. Gelet hierop, wordt aanbevolen om een gedifferentieerde aanpak te kiezen richting ouders. In de komende maanden worden voor de verschillende groepen ouders concrete handreikingen ontwikkeld. Deze handreikingen zijn bedoeld voor ouders én regionale netwerken. Ze moeten de regio faciliteren bij de vormgeving van de individuele ouderondersteuning zodanig dat ouders optimaal worden ondersteund, passend bij de regionale situatie.

Collectieve belangenbehartiging en kwaliteitsborging in het regionale netwerk

Ook op het niveau van het regionale netwerk moeten ouders in positie worden gebracht zodat ouders mee kunnen praten over de invulling van Passend onderwijs in hun regio. Zij hebben daarbij als belanghebbende een belangrijke taak in het bewaken van de kwaliteit van deze afspraken en de consequenties hiervan voor elk kind in de regio. Een goed functionerende collectieve belangenbehartiging van ouders is hiervoor cruciaal. Tot nu toe, is echter nog maar weinig ervaring opgedaan met de wijze waarop de collectieve ouderbetrokkenheid het beste kan worden vormgegeven. De verwachting is dat de veldinitiatieven binnenkort ervaring gaan opdoen met verschillende vormen van collectieve belangenbehartiging door ouders. Kenmerkend voor het proces, dat nog volop in ontwikkeling is, is dat de gekozen vorm vaak afhankelijk is van specifieke kenmerken van een regio, reeds aanwezige ouderinitiatieven, etc.

In het conceptrapport van Oberon noemen de ouders een aantal belangrijke punten van aandacht bij de vormgeving van collectieve belangenbehartiging:

- Collectieve ouderbelangenbehartiging mag niet vrijblijvend zijn.
- Er is behoefte aan wettelijke verankering van de taak en positie van een ouderplatform, met genoeg ruimte voor maatwerk in de regio. In de regio moeten dan duidelijke taken en afspraken met de scholen worden gemaakt.
- De ouders vinden structurele ondersteuning van een 'ouderplatform' belangrijk (bijvoorbeeld een professionele voorzitter, secretariële ondersteuning en budget voor activiteiten en communicatie).
- Belangrijk aandachtspunt is hoe een 'ouderplatform' gevoed wordt door de achterban.
- Omdat er steeds weer nieuwe ouders het onderwijs instromen, is continuïteit en werving van groot belang.
- Ook wijzen veel ouders op het belang van deskundigheidsbevordering voor ouders die in een 'ouderplatform' (gaan) zitten.
- Ouders vinden het niet nodig dat er een financiële vergoeding voor de deelnemende ouders is. Onkostenvergoeding en een blijk van waardering worden wel op prijs gesteld.

Ook deze punten worden meegenomen in handreikingen die worden opgesteld voor de regio's ten behoeve van de vormgeving van de collectieve belangenbehartiging.

Het definitieve rapport van het Oberon onderzoek wordt gebruikt om tot een voorstel te komen voor de structurele versterking van de positie van ouders. Daarbij staan de volgende drie domeinen centraal: individuele ouderbetrokkenheid, collectieve ouderbetrokkenheid en het bewaken van de kwaliteit van Passend onderwijs in het regionale netwerk.

3. Bekostiging

3.1. Advies ECPO over preventieve ambulante begeleiding

In mijn brief van 5 december 2007 heb ik aangegeven te overwegen een deel van de middelen voor ambulante begeleiding (ab) om te zetten in middelen voor preventieve ambulante begeleiding (pab), dit als bijdrage aan de omslag 'van curatie naar preventie'. De ECPO heeft hierover op mijn verzoek advies uitgebracht. Het advies is onder bijlage 7 bij deze brief gevoegd. De commissie constateert dat er inderdaad behoefte bestaat aan uitbreiding van de mogelijkheden in een vroeg stadium pab te kunnen bieden. Tegelijkertijd constateert de commissie dat er geen empirisch bewijs is waaruit blijkt dat zo'n uitbreiding zal leiden tot vermindering van het aantal indicaties speciaal onderwijs. Bovendien worden effecten van de inzet van pab nu niet vastgelegd.

De commissie adviseert daarom op dit moment de financiering van pab niet structureel te wijzigen. Voorgesteld wordt om het onderwijsveld ruimte te geven voor proefprojecten gericht op ontwikkelen van meer flexibiliteit en maatwerk in preventieve ambulante begeleiding. Evalueren van de resultaten van deze proefprojecten zal duidelijkheid moeten verschaffen over de bereikte doelgroep, inhoud, vormgeving, effecten en wijze van financiering van pab. Dit zou dan eventueel materiaal kunnen leveren voor een vervolgadvis. De zogenaamde 'kleine' experimenten waar ik in paragraaf 1.3. op in ben gegaan, bieden naar mijn idee een goede basis om ook experimenten toe te staan waarbinnen het mogelijk is om flexibeler om te gaan met de middelen voor ab.

3.2. Transparante inzet van middelen

In de eerste voortgangsrapportage is, naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie Dijsselbloem aangekondigd dat een onderzoek wordt uitgevoerd om tot een meer transparante inzet van middelen te komen. In het kader van dit onderzoek wordt in een aantal pilotregio's een analyse uitgevoerd naar de inzet van de (zorg)middelen. Op grond van de resultaten worden aanbevelingen gedaan over hoe breder tot een transparante inzet van middelen kan worden gekomen. De eerste resultaten van dit onderzoek worden begin 2009 verwacht.

4. Onderzoek wachtlijsten en thuiszitters

4.1. Inspectieonderzoek wachtlijsten en thuiszitters in het sbo en (v)so

Jaarlijks doet de inspectie onderzoek naar de wachtlijsten en het aantal thuiszitters in het sbo en (v)so. De resultaten van de onderzoeken op de peildata 1 oktober 2007 respectievelijk 16 januari 2008 zijn, conform uw verzoek bij deze notitie gevoegd (bijlagen 8 en 9). Uit de onderzoeken naar de wachtlijsten in zowel het sbo als het (v)so blijkt dat de resultaten niet substantieel verschillen van de resultaten in de afgelopen jaren. In het sbo laten de wachtlijsten bovendien over de hele linie een dalende trend zien. Gelet hierop is met de inspectie afgesproken dat volgend jaar geen aparte

rapportage wachtlijsten in het sbo meer wordt opgesteld. De vraag naar wachtlijsten blijft wel onderdeel uitmaken van het reguliere toezichtkader. De aparte rapportage over de wachtlijsten in het (v)so blijft wel bestaan. Wel wordt de peildatum verschoven van 16 januari naar 1 oktober. Dit om tot vergelijking tussen de inventarisaties van de inspectie en Ingrado te kunnen komen.

Wachtlijsten in het sbo

In het sbo zijn zowel het aantal leerlingen op de onderzoekslijsten als op de plaatsingslijsten iets gedaald ten opzichte van vorig jaar. Als oorzaken voor de plaatsingslijsten worden genoemd dat wordt gewacht op de vastgestelde plaatsingsmomenten en de instroom van leerlingen waarop het samenwerkingsverband geen greep heeft. Positief is dat de oorzaken die in de voorgaande jaren werden genoemd, namelijk de ontoereikende zorg op de basisscholen de geringe terugstroom naar de basisscholen, dit jaar niet werden genoemd. Reden hiervan is volgens de coördinatoren dat 90% van de scholen voor basisonderwijs de professionaliteit hebben vergroot door de zorg op de basisschool te verbeteren.

Wachtlijsten in het (v)so

In het (v)so is het beeld van de wachtlijsten wisselend. Onderzoek is gedaan naar de omvang van de aanmeldingslijsten, onderzoekslijsten en plaatsingslijsten. Leerlingen die op een plaatsingslijst staan, hebben een indicatie voor het (v)so en wachten op een plaats op een school. De andere lijsten betreft leerlingen die nog niet geïndiceerd zijn. Op de peildatum van 16 januari 2008 stonden 3.118 leerlingen op een aanmeldingslijst. Dat is minder dan vorig jaar. Het aantal leerlingen dat op een onderzoekslijst staat, is toegenomen tot 1.829 leerlingen. Opvallend is dat dit jaar het aantal leerlingen op de aanmeldings- en onderzoekslijsten voor cluster 1 relatief sterk is gegroeid. Bij de positionering van cluster 1 in paragraaf 1.4 ben ik al ingegaan op de groei in cluster 1. Het aantal leerlingen dat op een plaatsingslijsten staat, is 919, daarvan staan 576 leerlingen voor het so op een lijst en 343 leerlingen voor het vso. Dat is minder dan vorig jaar. De meest genoemde verklaring voor de plaatsingslijsten door scholen voor (v)so is een verzwaring van de gedragsproblematiek. Daarnaast noemen scholen dat onvoldoende zicht op de toestroom van nieuwe leerlingen en een te kleine plaatsingscapaciteit ten opzichte van anderen als oorzaken voor de plaatsingslijsten.

4.2. Thuiszitters

Al langer bestaat de behoefte om meer inzicht te krijgen in de aantallen en redenen van thuiszitters. Doordat de inspectie de inventarisatie baseert op een opgave van de bij de scholen voor sbo/ (v)so bekend zijnde thuiszitters, wordt een onvolledig beeld verkregen. Op basis van deze methode zijn vorig jaar 16 thuiszitters in het sbo geïnterviewd en 97 in het (v)so. Hiervan staan 30 leerlingen op een wachtlijst en zijn 61 leerlingen wel bekend bij de school maar zij staan niet op een wachtlijst.

Om een beter beeld te krijgen van de leerlingen die thuis zitten, is, in overleg met de inspectie en de WEC-raad aan Ingrado (landelijke brancheorganisatie voor leerplicht en voortijdig schoolverlaten) gevraagd een inventarisatie onder leerplichtambtenaren uit te voeren. OCW heeft onlangs het verslag

van de inventarisatie ontvangen. Hoewel enige kanttekeningen bij de inventarisatie zijn te maken, is nu wel voor het eerst via de lijn van leerplicht onderzocht hoeveel leerlingen thuiszitten.

Belangrijkste resultaten (een verslag van de resultaten is bijgevoegd in bijlage 10):

- 90 gemeenten hebben deelgenomen aan de inventarisatie; 71 hebben aangegeven thuiszitters te hebben. Onderzocht zijn de gegevens over de 852 thuiszitters die door deze gemeenten zijn aangeleverd.
- Inschatting op basis van extrapolatie is dat er op jaarbasis 2000 tot 3100 nieuwe thuiszitters zijn. Uitgaande van 2500 nieuwe thuiszitters per jaar en herplaatsing na 4 maanden, kan als vuistregel worden gehanteerd dat op elk gegeven moment minimaal 800 leerlingen thuiszitten, met een piek rond de kerst- en zomervakantie.
- 10% van de 852 thuiszitters hadden de basisschoolleeftijd, 90% was 13 jaar of ouder (50% is 16 of 17 jaar). Er zijn tweemaal zoveel jongens als meisjes onder de thuiszitters.
- 50% van de scholen meldt hun thuiszitters meer dan een maand te laat.
- 53% van de thuiszitters zijn in de verslagperiode herplaatst na gemiddeld 131 dagen. Na 3 maanden is ongeveer 30% herplaatst, na 6 maanden in de buurt van 50%, na 9 maanden ongeveer 60% en na 12 maanden blijkt 80% herplaatst te zijn.
- Bij veel leerlingen die thuiszitten is sprake van gedragsproblematiek en psychisch/psychiatrische problemen.

Met de Ingrado en de inspectie is afgesproken om de inventarisatie van Ingrado te herhalen. Inzet daarbij is tot een grotere respons te komen zodat een betrouwbaarder beeld van het aantal thuiszitters wordt verkregen.

Bovenstaande toont aan dat het noodzakelijk is te komen tot een sluitend systeem van verantwoordelijkheden. Voorkomen moet worden dat leerlingen worden verwezen zonder dat een andere plek beschikbaar is. Mijn inzet is daarom op basis van wetgeving een sluitende infrastructuur te realiseren van regionale netwerken en de besturen binnen deze netwerken gezamenlijk de verantwoordelijkheid te geven om voor alle leerlingen een passend onderwijszorgaanbod te bieden.

4.3. Wachtlijsten rond Eindhoven

In het notaoverleg in juni jl. heb ik u geïnformeerd over de wachtlijsten in Zuidoost Brabant, in het bijzonder Eindhoven. De media berichtten over honderden leerlingen op wachtlijsten die mogelijk thuis zouden komen te zitten door een tekort aan capaciteit in cluster 4. In overleg met de wethouders in de regio Eindhoven is een onafhankelijk projectleider aangesteld om te voorkomen dat de dreiging bewaarheid zou worden.

Vrijwel parallel aan de berichten in de media, zo heb ik u gemeld, is ook de conceptrapportage van de inspectie naar de uitvoering van de taken van het Regionaal expertise centrum (rec) bij mij ingediend. Zoals toen toegezegd, zijn de resultaten van het inspectieonderzoek bij deze notitie gevoegd (bijlage 11). Uit dit rapport bleek dat de kwaliteit van het rec, in het bijzonder de indicatiestelling niet op orde was. Van ca. 80% van de dossiers kon niet worden vastgesteld of de indicatie terecht was gesteld.

Met het rec is vervolgens een verbetertraject ingegaan. Het rec heeft een groot aantal verbeteringen in gang gezet, waaronder het aanstellen van een nieuwe Commissie voor de indicatiestelling. De inspectie heeft waardering voor het traject dat in gang is gezet. Begin 2009 beoordeelt de inspectie of de acties daadwerkelijk tot voldoende vooruitgang leiden.

De discussie over de groei van het aantal leerlingen in Eindhoven concentreerde zich rond het aantal leerlingen met autisme. Een groot deel van de voor cluster 4 geïndiceerde leerlingen heeft een stoornis in het autisme spectrum (ass). Vanwege bedrijven als Phillips in Eindhoven, zou het percentage leerlingen met een ass in Eindhoven hoger zijn dan elders in het land. In reactie heb ik op basis van eerder uitgevoerd onderzoek aangegeven dat ik geen aanleiding had om aan te nemen dat dit daadwerkelijk het geval is. Ook heb ik gemeld dat de universiteit in Cambridge onderzoek gaat uitvoeren naar autisme rond Eindhoven.

Onder leiding van een onafhankelijk projectleider is het gelukt om alle geïndiceerde leerlingen aan het begin van het schooljaar te plaatsen, vervolgens heeft de projectleider onderzoek gedaan naar de achtergronden van de problemen en op basis daarvan aanbevelingen geformuleerd voor structurele oplossingen. De rapportage hierover bevindt zich in een afrondende fase. Over een conceptrapport heeft overleg plaatsgevonden onder leiding van de wethouders met vertegenwoordigers uit het onderwijsveld in de regio. Het ministerie is hierbij aanwezig geweest; evenals professor Van Berckelaer-Onnes, lid van de ECPO en deskundige op het gebied van autisme.

In de bespreking is geconstateerd dat er structureel betere samenwerking binnen het onderwijs in de regio moet komen om te voorkomen dat in de loop van 2009 weer dezelfde problemen met wachtlijsten en niet geplaatste leerlingen optreden. De wethouders willen een regierol op zich nemen om deze samenwerking, die aansluit op de doelstellingen van Passend onderwijs te helpen tot stand te brengen. Het ministerie blijft de ontwikkelingen in de regio ondersteunen. Professor Van Berckelaer zal haar expertise in de regio beschikbaar stellen.

5. Afstemming met de zorg

5.1. Dyslexie

Vorbereiding scholen op invoering vergoedingsregeling

Per 1 januari 2009 wordt de vergoeding van diagnostiek en behandeling van ernstige enkelvoudige dyslexie opgenomen in het basispakket van de zorgverzekering. Voor scholen is bij deze regeling een belangrijke rol weggelegd: het onderwijs zal de kinderen van wie het vermoeden bestaat dat zij (ernstige) dyslexie hebben, moeten signaleren. Aanmelding voor diagnostiek geschiedt door de ouders op basis van een leerling-dossier dat door de school wordt gemaakt. De gezondheidszorg beslist op basis van de schoolgegevens en eigen onderzoek of de leerling voor de vergoede dyslexiebehandeling in aanmerking komt. OCW heeft het Masterplan dyslexie gevraagd om scholen voor te bereiden op hun rol in deze nieuwe vergoedingsregeling.

In de voorgaande jaren is onder meer vanuit het Masterplan Dyslexie een aantal instrumenten ontwikkeld, die het primair onderwijs ter beschikking heeft om de aansluiting met de zorg te realiseren. Het betreft onder meer de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie, het Organisatorisch Continuüm

van Zorg en de Dyslexiemonitor. Deze instrumenten helpen het primair onderwijs om zijn rol wat betreft het signaleren en begeleiden van leerlingen met (een vermoeden) van dyslexie optimaal te vervullen. Daarnaast heeft het Masterplan Dyslexie communicatie verzorgd richting scholen, leraren en samenwerkingsverbanden. In 2009 worden deze activiteiten voortgezet en komen er specifieke handreikingen voor het speciaal onderwijs, met name in de clusters 2 en 4. Richting de pabo's en lerarenopleidingen voortgezet onderwijs onderneemt het Masterplan activiteiten om het urgentiebesef te vergroten, om het onderwerp dyslexie een plaats te geven in de leertrajecten van de majorfase en om het al ontwikkelde materiaal voor de lerarenopleidingen te implementeren in het programma van de opleidingen. Al met al is de verwachting dat de scholen klaar zijn voor de invoering van de vergoedingsregeling per 1 januari 2009. Vanzelfsprekend blijft OCW de invoering volgen om eventuele problemen op tijd te signaleren en om zo nodig maatregelen te kunnen treffen. Het Masterplan dyslexie en het Steunpunt dyslexie zullen een belangrijke rol spelen in deze signalering.

Inventarisatie leer- en hulpmiddelen dyslexie

In vervolg op mijn toezegging informeer ik u hierbij over de leer- en hulpmiddelen dyslexie. Een belangrijk onderdeel van de ondersteuning van dyslectische leerlingen bestaat uit het inzetten van remediërende, compenserende en dispenserende maatregelen met behulp van ICT-hulpmiddelen. Onder ICT-hulpmiddelen worden hardware en software verstaan die bedoeld zijn om het functioneel lezen en/of functioneel schrijven van dyslectische leerlingen te ondersteunen. De publicatie en dvd Technische maatjes bij dyslexie die in het kader van het Masterplan Dyslexie is samengesteld, geeft een uitgebreid overzicht van de beschikbare hulpmiddelen, het gebruik en de inzet ervan. Deze publicatie zal in december 2008 door het Masterplan Dyslexie breed verspreid worden onder alle scholen voor primair en voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs. Voor verschillende typen dyslexie zijn verschillende ICT- hulpmiddelen beschikbaar. Een beknopt overzicht hiervan is weergegeven in onderstaande tabel.

Type dyslexie	Functie	Hulpmiddelen
1. Lichte vorm van dyslexie of andere lees-/spellingproblemen	<ul style="list-style-type: none"> - verhogen leessnelheid en accuratesse - aanzetten tot meer lezen - verbeteren spellingvaardigheid 	<ul style="list-style-type: none"> - ReadingPen - voorleessoftware - Daisy-speler
2. Ernstige lees- en spellingproblemen, niet veroorzaakt door dyslexie	ICT-middelen zijn ook uitstekend inzetbaar bij lees-, spelling- en taalproblemen die andere oorzaken hebben dan dyslexie	Een mix van 1 en 3

Type dyslexie	Functie	Hulpmiddelen
3. Ernstige dyslexie	<ul style="list-style-type: none"> - verbeteren fonologische en sublexicale vaardigheden - verbeteren woordherkenning (snelheid en accuratesse) - verbeteren leesvloeiendheid - aanzetten tot meer lezen - verbeteren spellingvaardigheid - vergroten woordenschat - verbeteren leesbegrip - verbeteren strategisch schrijven - verbeteren studievaardigheid 	<ul style="list-style-type: none"> - ReadingPen - geavanceerde voorleessoftware - Daisy-speler - DragonNaturallySpeaking <p>Op dit niveau moet de uitgebreide functionaliteit van deze middelen volledig worden ingezet</p>
4. Complexe problematiek waarvan dyslexie deel uitmaakt (co-morbiditeit)	Dezelfde functies als bij 3	Dezelfde hulpmiddelen als bij 3
Algemeen	<p>Bij alle typen zijn de volgende algemene functies van toepassing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vergroten zelfvertrouwen - vergroten zelfredzaamheid - verhogen lees- en leerplezier - vergroten doorzettingsvermogen 	

Aangepaste leermiddelen voor dyslectici

In augustus 2007 is de eindrapportage implementatie dyslexiebeleid (PO/ZO/07/26625, 21 augustus 2007) aan de Tweede Kamer aangeboden. OCW benadrukte hierin het belang van compenserende en dispenserende maatregelen. Tevens werd de Tweede Kamer gemeld dat er in het kader van gratis schoolboeken VO ook middelen gereserveerd zouden worden voor dyslectici (VO/B&B/2007/22881, 31 augustus 2007). Daarvoor is gedurende een periode van 3 jaar €1.6 mln. per jaar beschikbaar en daarna €700.000 structureel per jaar. Het bedrag van €1.6 mln. per jaar is bedoeld voor een inhaalslag in digitaal toegankelijk lesmateriaal in het VO dat met behulp van dyslexie- en voorleessoftware gebruikt kan worden. De aanbestedingsprocedure hiervoor zal zo spoedig mogelijk worden gestart. Tevens wordt hiermee de eigen bijdrage van ouders voor aangepaste leermiddelen voor dyslectici afgeschaft. Hiervoor is in het VO €700.000 structureel per jaar beschikbaar. Om ook in het PO de eigen bijdrage van ouders voor aangepaste leermiddelen voor dyslectici af te kunnen schaffen is €250.000 structureel per jaar beschikbaar.

5.2. Integraal indiceren

Voor een aantal leerlingen geldt dat zij niet alleen extra onderwijsondersteuning nodig hebben, maar ook (jeugd)zorg. Om te voorkomen dat ouders steeds hun verhaal moeten vertellen en steeds opnieuw onderzoek moeten laten doen voor verschillende indicaties, is het Kader integraal indiceren ontwikkeld. In de eerste voortgangsrapportage heb ik u gemeld dat het kader op dit moment landelijk wordt geïmplementeerd. Inzet is dat begin 2009 in het hele land wordt uitgegaan van integrale indicatiestelling. In de kern komt dit er op neer dat vanaf dat moment de indicatiestellers voor (v)so/ lgf, voor jeugdzorg en voor AWBZ-zorg zich bij de intake voor een indicatie afvragen:

1. Is hier sprake van een gecombineerde zorgvraag?
2. Kan informatie (onderzoeksgegevens) gedeeld worden?
3. De indicatiestellers in de regio weten elkaar te vinden (consultatie). Contactpersonen zijn over en weer bekend.

Wanneer de indicatieorganen/stellers er in slagen de drie bovengenoemde vragen standaard mee te nemen in de werkprocessen, kan de indicatiestelling voor kinderen/ jongeren en hun ouders daadwerkelijk minder belastend worden! Daar is het immers allemaal om begonnen! In een aantal regio's, zo geven de implementatieadviseurs aan, ligt het ambitieniveau veel hoger dan deze kernelementen. Uiteraard juichen ik, en mijn collega minister Rouvoet onder wiens verantwoordelijkheid de implementatie plaatsvindt dit toe. Als men elkaar regionaal beter kent, biedt dat een goede basis om tot stroomlijning in de indicatieprocessen te komen.

In de brief waar deze notitie deel van uitmaakt, wordt voorgesteld met wetgeving te starten om per 2011 de regionale netwerken te realiseren. Daarbij wordt ook meegenomen de inrichting van één loket voor de indicatiestelling binnen het onderwijs. Ik wil daarbij ook de integrale indicatiestelling voor leerlingen met een meervoudige zorgvraag meenemen.

5.3. ZAT's

Doel van Passend onderwijs is de verschillende zorgstructuren eerste- en tweedelijns, in het primair en het voortgezet onderwijs beter op elkaar af te stemmen. Naast deze verbetering van de organisatie binnen het onderwijs is ook de afstemming en samenwerking met partijen om de school van belang, waaronder bijvoorbeeld de jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk en leerplicht. De Zorg- en adviesteams (zat's) vormen daarvoor een belangrijk instrument. Op 19 juni jl. heb ik samen met Minister Rouvoet en Staatssecretaris van Bijsterveldt uw Kamer een brief gestuurd over onze ambitie op de zat's. In 2011 willen we voor alle schoolgaande kinderen en jongeren in het po, vo en mbo goed functionerende zat's. Hiertoe willen wij de zat's en de rol van onderwijs in de samenwerking in de jeugdketen gaan borgen in wetgeving. Daarnaast richten we een landelijk steunpunt voor zat's in bij het Nederlands Jeugdinstuut. Dit steunpunt zal per januari 2009 voor alle scholen en gemeenten bereikbaar zijn. Het steunpunt werkt samen met het steunpunt passend onderwijs om ervoor te zorgen dat regio's de ontwikkeling van passend onderwijs en zat's zoveel mogelijk in samenhang kunnen oppakken. In het algemeen overleg met uw Kamer dat op 17 december aanstaande gepland staat zullen wij nader ingaan op de zat-ontwikkeling.

5.4. AWBZ

Door mijn collega, staatssecretaris Bussemaker van VWS bent u geïnformeerd over het voornemen van het kabinet om tot een herziening van de AWBZ te komen (Kamerstukken II, 2007/ 2008, 30597, nr. 15 en Kamerstukken II, 2008/2009, 30597, nr. 29). Aangegeven is dat de effecten van de herziening in aanpalende sectoren wordt onderzocht. Voor een toename van de vraag in aanpalende domeinen (waaronder jeugdzorg, de Wet maatschappelijke ondersteuning en onderwijs), als gevolg van de herziening, is bij het ministerie van Financiën een bedrag gereserveerd oplopend tot € 150 miljoen. Over de verdeling hiervan vindt besluitvorming plaats bij VJN 2009.

Omdat onderwijs is één van de domeinen is waar de herziening van de AWBZ tot effecten kan leiden, heb ik het ITS gevraagd onderzoek te doen naar de inzet van het persoonsgebonden budget (pgb) in het onderwijs. De resultaten van dit onderzoek zijn bij deze notitie gevoegd (bijlage 12). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de inzet van het pgb in het onderwijs beperkt is. Ongeveer één op zes budgethouders zet een deel van het pgb in op school. Dit betekent dat ongeveer 6.500 kinderen/ jongeren tussen 4 en 18 jaar een deel van het pgb inzetten op school. Volgens de betrokkenen (ouders en scholen) biedt de extra begeleiding en verzorging op basis van het pgb de mogelijkheid voor de jongeren om (regulier) onderwijs te kunnen volgen. Omdat het onderzoek in heel korte tijd, bij een klein aantal respondenten is uitgevoerd, is vervolgonderzoek uitgezet. Dit onderzoek richt zich op de scholen (regulier en speciaal). Doel van het onderzoek is beter zicht te krijgen op de inzet van het pgb op school en op problematiek van de leerlingen. de resultaten van dit onderzoek verwacht ik in december.

6. Invoering van de Wet gelijke behandeling chronisch zieken en gehandicapten

Het wetsvoorstel waarmee het basisonderwijs en voortgezet onderwijs onder de reikwijdte van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) worden gebracht, waar u op 3 september mee ingestemd heeft, ligt ter behandeling in de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft inmiddels een voorlopig verslag uitgebracht. Naar verwachting zal tussen besluitvorming en inwerkingtreding van de wet voldoende tijd beschikbaar zijn om het onderwijsveld te informeren over de Wgbh/cz, waar tijdens de behandeling door uw Kamer op aangedrongen is.

De inwerkingtreding van dit wetsvoorstel, voorzien per 1 augustus 2009 valt samen met het aflopen van de wettelijke termijn van de ACTB. De Commissie Gelijke Behandeling (CGB) zal delen van haar taak kunnen overnemen. De onderwijsconsulenten die nu bij de ACTB gepositioneerd zijn, worden elders ondergebracht. In het wetgevingsoverleg in september jl., heb ik u gemeld, over de onderbrenging in overleg te zijn met de Centra voor Consultatie en Expertise (CCE), waar voor de zorgsector al een soortgelijke consulentenfunctie is ondergebracht. Onlangs is door de CCE geconcludeerd dat er teveel haken en ogen zaten aan het onderbrengen van de onderwijsconsulenten bij de CCE, zodat hiervan wordt afgezien. Inzet is nu om in overleg met de sectorraden (po, vo en wec) en de ouderorganisaties te bezien hoe de onderwijsconsulenten het beste gepositioneerd kunnen worden. Uitgangspunt daarbij is dat de onderwijsconsulenten hun huidige onafhankelijke positie blijven behouden en wordt er rekening mee houden dat de CGB een beroep kan doen op de onderwijsconsulenten voor bemiddeling. De nieuwe positionering van de onderwijsconsulenten zal per 1 augustus 2009 worden gerealiseerd.

Tot slot, is bij deze notitie de rapportage van de ACTB over het schooljaar 2007/08 gevoegd (bijlage 13). Het rapport bevestigt de positieve bijdrage die de ACTB/ onderwijsconsulenten leveren aan de onderwijsmogelijkheden voor individuele kinderen met een handicap, ziekte of stoornis. De ACTB/ onderwijsconsulenten zijn inmiddels breed bekend. Waarschijnlijk mede hierdoor, neemt het aantal adviesaanvragen vooral voor leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum en/of ernstige gedragsproblemen, nog steeds toe. Ook zien zij nog steeds grote verschillen tussen scholen in de mogelijkheden om zorgleerlingen op te nemen. Reden genoeg om ervoor te zorgen dat de onderwijsconsulenten ook na 1 augustus 2009 door kunnen gaan.